

משמעות הביטויים של המלחמה בספר שופטים

מרצה. ג'נאן עזר פולה
אוניברסיטת בגדאד – פקולטת השפות - המחלקה לששון העברית

دلالة الفاظ الحرب في سفر القضاة

م. جنان عازر بولا
جامعة بغداد – كلية اللغات – قسم اللغة العبرية

תקציר:

חקר טקסטים דתיים עתיקים הוא אחד התחומים החשובים ביותר המאפשרים לחוקרים להבין את התפתחות השפה ושימושיה לאורך הדורות. ספר שופטים המקראי הוא אחד הטקסטים המכילים עושר לשוני עשיר, במיוחד בכל הנוגע למונחים מלחמה וסכסוך. מחקר זה נועד לספק מחקר לשוני-דקדוקי-סמנטי של מילות מלחמה בספר שופטים, באמצעות ניתוח ופירוש הטקסטים בהקשרם ההיסטורי והתרבותי.

המחקר מנתח את המונחים המשמשים לתיאור מלחמות וקרבות, וכיצד משמעויותיהם ושימושיהם התפתחו לאורך זמן. זה גם ישפוך אור על המבנה הדקדוקי של מילים אלו וכיצד הן מתקשרות עם שאר מרכיבי המשפט. בנוסף, המחקר מציג בדיקה סמנטית המראה כיצד מונחים אלו משקפים את מושגי המלחמה והקונפליקט בתרבות היהודית העתיקה.

באמצעות מחקר זה, אנו מקווים לספק הבנה מעמיקה יותר של השפה המשמשת בספר שופטים, כיצד היא התפתחה והשפיעה על טקסטים דתיים אחרים. אנו גם שואפים להדגיש את החשיבות הלשונית, הדקדוקית והסמנטית של מונחים אלה בהבנה טובה יותר של טקסטים דתיים עתיקים. המחקר כולל מספר נושאים עיקריים, ביניהם:

ניתוח תחבירי: חקר מבנה המשפטים המכילים בטווי מלחמה, וכיצד משתמשים בפעלים, שמות עצם ושמות תואר בהקשר הזה.

ניתוח סמנטי: הסברת משמעויות הביטויים בהקשר ההיסטורי והתרבותי שלהן, וכיצד משמעויות אלו מתפתחות עם הזמן, תוך השוואה טקסטואלית למילים המשמשות בספר שופטים לטקסטים דתיים אחרים מאותה תקופה, כדי לזהות הבדלים ודמיון בשימוש בשפה, והשפעות התרבות היהודית העתיקה על השימוש במונחים וביטויים צבאיים, וכיצד זה בא לידי ביטוי בטקסטים דתיים.

מילות מפתח: ביטוי מלחמה- ספר שופטים- תחביר- סמנטיקה.

מטרות המחקר:

1. ניתוח המילים המשמשות לתיאור מלחמות וקרבות בספר שופטים.
2. ניתוח המבנה התחבירי וכיצד הם מתקשרים עם שאר מרכיבי המשפט.
3. פירוש המשמעויות הסמנטיות של מונחים צבאיים בהקשרם ההיסטורי והתרבותי.
4. השוואת את הביטויים עם טקסטים דתיים אחרים מאותה תקופה.
5. להבין את השפעת התרבות היהודית העתיקה על השימוש במונחים צבאיים.

חשיבות המחקר:

1. מספק הבנה מעמיקה יותר של השפה שבה נעשה שימוש בטקסטים דתיים עתיקים.
2. שפכת אור על התפתחות המשמעויות של מונחים צבאיים ושימושיהם לאורך זמן.
3. הדגשת החשיבות הלשונית של ביטויי המלחמה בהבנת טקסטים דתיים.
4. תרומה למחקרים לשוניים שעוסקים בטקסטים דתיים עתיקים.

שיטת המחקר:

המחקר מסתמך על גישה תיאורית-אנליטית, בניתוח טקסטים ופרשנותם בהקשרם ההיסטורי והתרבותי לביטויי מלחמה ספציפיים מבחינה תחבירית שעוסקת במבנה המשפט, ופירוש משמעויות הביטויים הלאו בשדה הסמנטי, ובכלל זה השוואת הביטויים עם טקסטים דתיים בתנ"ך.

רקע היסטורי:

שופטים, הספר השני בקבוצת "נביאים ראשונים": מקומו בין ספרי יהושע ושמואל. (אנציקלופדיה עברית כללית, 1972: 639)

הספר נקרא שופטים מפני שהוא עוסק בעקרו במעשי השופטים המושיעים שקמו לישראל בדורות אחרי כיבוש הארץ ולפני יסוד המלוכה בישראל. השם (שופט) משמעו

העקרי הוא דיין העושה דין ומשפט בין איש לחברו. אך גם המושל והמלך היה שופט, כמו למשל דוד ושלמה. "וְיִהְיֶה כָל - הָאִישׁ אֲשֶׁר - יִהְיֶה לוֹ רִיב לְבֹא אֶל - הַמֶּלֶךְ לְמִשְׁפֹּט" (ש"ב טו: 2). וכך המושיע הוא שופט: ובשם שופטים שנתן לעתניאל וחבריו יש ביחוד ממשמע של מושלים. וכך נקראו המושלים בערי הפיניקים בצפון אפריקה קרתגו. (סגל, 1977: 162)

ספר שופטים הוא המשכו של ס' יהושע. הוא מספר את המעשים והמאורעות בדורות שבין מותו של יהושע וילידת שמואל. (סגל, שם: 163)

בספר שופטים שלושה חלקים עיקריים: (الكتاب المقدس, 1995: 292). מעין הקדמה המוסרת ידיעות על התנחלות כל שבט ושבט מישראל לחוד. (אנציקלופדיה מקראית, 1952: 553) מעשי השופטים (סגל, שם: 163). נספח, הכולל שני סיפורים (אנציקלופדיה מקראית, שם: 584)

ביטויי המלחמה בספר שופטים:

ספר שופטים כולל ביטויי מלחמה בצורות ובמשמעויות שונות המתרחשות בקרבות ובמלחמות, ניתן לחלק אותן כדלקמן:

(להלחם): כותב הטקסט השתמש בביטוי הזה בצורת שם פועל משורש (ל-ח-ם), ומכאן כידוע הוראת בניין נפעל מעידה על פעולה הדדית, כלומר המשמעות היא פגישה בין שניים או יותר (الكافي, 2021, ص 72) (קלפוס, 2006: 66), כנזכר בפסוק: "וְיִהְיֶה, אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ, וַיִּשְׁאַלּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, בִּיהוָה לֵאמֹר: מִי יַעֲלֶה-לָנוּ אֶל-הַפְּנֵנִי בְתַחֲלָה, לְהִלָּחֵם בָּנוּ." (שופטים: א, א).

(וּנְלָחֵמָה): צורה זו היא העתיד מאורך של בניין נפעל⁽¹⁾, אחר שנכנסה עליה ו' ההיפוך, וה' בסוף המילה היא צורה מקראית לשם הבקשה במשמעות "כדי להילחם" (H. Hardy II, 2024), כנזכר בפסוק:

1- העתיד המאורך: זוהי צורה מקראית מיוחדת, מונח בבלשנות בתחום המורפולוגיה בעברית, מסמן תפקיד מודלי, כלומר מציין בעיקר מודוס של ציווי, בקשה או עידוד עצמי, ראה: (ליפקין, 2007: 364).

"וַיֹּאמֶר יְהוָה לְשִׁמְעוֹן אֲחִיו עֲלֵה אִתִּי בְּגָרְלִי, וְנִלְחַמָּה בְּכַנְעָנִי, וְהִלַּכְתִּי גַם-אֲנִי אִתָּךְ, בְּגֹרְלֶךָ; וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ, שִׁמְעוֹן." (שפוטים: א, ג).

נראה ברור שהמלחמה החלה ביהודה, שנחשב לגדול במספר בין השבטים היהודיים, ושמעון, שהיה החלש מביניהם, נכלל עמו כמעין עידוד. בנוסף לכך, שבט שמעון גר ליד שבט יהודה. גם סיבה אחרת ששמעון ויהודה הם בני לאה. (O'Connell, 2014: 47)

(וַיָּכֻסּוּ): גם היא פועל, אך בזמן עבר לאחר שנכנסה ו' ההיפוך עליה, מגזרת החסרים בבניין הפעיל משורש נ-כ-ה, מצורפת לו ס' שהיא מעין גוף לריבוי, וגם היא צורה מקראית משמשת כרגיל כמילה שלילת או במלחמה, ומכאן משמעות הפועל היא "הרג" (Simon and others, 2013: 342).

(וַיִּתֵּן יְהוָה בְּיָדָם): היא אחד הביטויים שמשמשים במלחמה, וכאן משמעות הביטויי בהשאלה "אלוהים עזר להם", המקביל בערבית: "أَخَذَ يَدَهُمْ، نصرهم", כלומר אלוהים מנצח את בני ישראל על הכנענים ואת הפריזים (Ohad Cohen, 2018: 67), כנזכר בפסוק:

"וַיַּעַל יְהוָה, וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת-הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי בְּיָדָם; וַיָּכֻסּוּ בְּבֶזֶק, עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ." (שופטים: א, ד).

בו בזמן, ניתן לומר יש בביטוי הזה מטונימיה, מכיוון היד היא חלק מהגוף, סוג זה של מטונימיה נקרא החלפת אלמנט נפשי (הניצחון) או מוסרי בגופני (היד) (נצר, 2007: 180).

בפסוק הבא אנו מזהים רציפות בפעולות, שיתרחשו במלחמה כרגיל:

(וַיָּנֻסוּ): משורש (נ-ס) במשמעות "נמלט"

(וַיִּרְדְּפוּ): משורש (ר-ד-ף) במשמעות "עקב אחרי"

(וַיֹּאחֲזוּ): משורש (א-ח-ז) במשמעות "תפס"

הביטויי (וַיִּקְצְצוּ, אֶת-בְּהֵמוֹת יָדָיו וְרִגְלָיו): מסתבר בזה שיש נקמה בין שני הצדדים, על מה שעשה אדון העיר בקיצוץ האגודל והרגל, כדי שלא יוכלו להחזיק נשק אחר כך, כנזכר בפסוק:

"וַיִּנָּס אֲדָנִי בֶּזֶק, וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרָיו; וַיֹּאחֲזוּ אוֹתוֹ--וַיִּקְצְצוּ, אֶת-בְּהֵמוֹת יָדָיו וְרִגְלָיו."

(**יִלְחָמוּ**): הפועל כאן הוראתו שונה קצת, בני יהודה הם שתקפו את ירושלים ולא התנהלה מלחמה משותפת בין שני הצדדים.

הביטויי (יִכּוּחַ לְפִי-חֶרֶב): שמשמעותו (הרג בלי להשאיר נפש חיה, השמיד) (בלהט החרב, מכת מוות) (אבן שושן, 1979: 829), ביטוי זה מלמד שהמלחמה לא היתה אלא על פי הגבורה. (Reif, 2002: 67)

הביטויי (שָׁלַח בְּאֵשׁ): אחת המילים המשתמשות במלחמה שמשמעותו "שרף, הצית" (אבן שושן, 1979: 167) או מקביל בעברית החדשה (ירה), שהייתה שיטת לחימה להשמדת מבנים דאז.

כנרא כי יש סגנון שינוי בסידור המשפט: "וְאֵת הָעִיר שָׁלַח בְּאֵשׁ", כלומר מילת היחס (את) באה בראש המשפט ואחריה שם עצם (מושא ישיר), אחר כך בא הפועל (הנשוא) ואחריו בא שם העצם שעליו מדובר במשפט (הנושא), וסידור המשפט יצריך להיות בצורה: "והאיש שלחו בעיר" (Adolf, 2016: 728).

"וַיִּלְחָמוּ בְּנֵי-יְהוּדָה, בִּירוּשָׁלַם, וַיִּלְכְּדוּ אוֹתָהּ, וַיִּכּוּחַ לְפִי-חֶרֶב; וְאֵת-הָעִיר, שָׁלַח בְּאֵשׁ."
 (וַיִּלְכְּדוּ): אחת המילים המשתמשות במלחמה שמשמעותה (כבש) (אבן שושן, 1979: 1168), והיא פועל בזמן עבר לאחר שנכנסה עליו ו' ההיפוך, בבניין קל, משורש ל-כ-ד, כנזכר בפסוק:

"וַיִּלְכְּדוּ יְהוּדָה אֶת-עֶזְרָה וְאֶת-גְּבוּלָהּ"

מבחינה תחבירית:

- וַיִּלְכְּדוּ: פועל בזמן עבר (נשוא המשפט), גוף שלישי יחיד זכר.
- יְהוּדָה: נושא המשפט.
- אֶת-עֶזְרָה וְאֶת-גְּבוּלָהּ: (חלק כולל) מושא ישיר, מושא ישיר נוסף.

מבחינה סמנטית:

- המילה "וַיִּלְכְּדוּ" מדגישה את הפעולה הצבאית והכיבוש, בעוד שהמילים "עֶזְרָה" ו"גְּבוּלָהּ" מציינות את המקומות הגאוגרפיים שנכבשו.

יש לציין ש המילה "יהודה" בפסוק מציינת לסוג של מטונומיה, מכיוון שהמילה היא שם עצם פרטי מתאר שבט מלא, כלומר "שבט יהודה". סוג זה נקרא החלפת הנשלט או הנמצא בפיקוד בשולט או המפקד.

את המילה "עזה" בפסוק, היא כמעין אליפסה, כלומר השמטת המילה "עיר" שהיתה לפני שם העצם "עזה".

(שלח): אחת פעולות המלחמה שמובנה (משחרר, פוטר) (אבן שושן, 1979: 2701).

"וְאֶת-הָאִישׁ וְאֶת-כָּל-מִשְׁפַּחְתּוֹ, שְׁלַח"

מבחינה תחבירית:

- וְאֶת-הָאִישׁ וְאֶת-כָּל-מִשְׁפַּחְתּוֹ: (חלק כולל) מושא ישיר, מושא ישיר נוסף..

- שְׁלַח: פועל בזמן עבר, גוף שלישי רבים.

מבחינה סמנטית:

- המילה "שְׁלַח" מדגישה את הפעולה לאירוע שבו האיש ומשפחתו שוחררו, ככל הנראה לאחר הפעולה הצבאית והכיבוש. אבל הפעולה היתה בתנאי מסוים שהאיש ידריך את הצבא למבוא עיר עזה.

(וַיִּשֶׁם אֶת-הַכְּנַעֲנִי לְמֹס): גם זו שיטה משמשת לאחר סיום המלחמה וכיבוש עיר מסוימת, אז המשמעות של הביטוי היא של כפייה של סטטוס נמוך יותר על הכנעני, שהופך להיות תחת שליטה. "לְמֹס" מדבר על מצב של תחתות, שבו אדם או קבוצה משרתים אחרים באופן כפוי (אבן שושן, 1979: 1402). גם בפסוק ממביע על גובר כוח ישראל בזה "חֲזַק", כנזכר בפסוק:

"וַיְהִי כִי-חֲזַק יִשְׂרָאֵל, וַיִּשֶׁם אֶת-הַכְּנַעֲנִי לְמֹס; וְהוֹרִישׁ, לֹא הוֹרִישׁוּ."

מבחינה תחבירית:

- וַיִּשָּׂם: פועל בזמן עבר, גוף שלישי יחיד זכר.

- אֶת-הַכְּנַעֲנִי: מושא ישיר.

- לַמָּס: תיאור מצב, מציין את המעמד שאליו הוכנסו הכנענים, כלומר, למס עובד.

ויש לציין שהמילה "ישראל" בפסוק שלעיל, היא מעין סינקדוכה, כלומר היחיד (ישראל) מייצג את הרבים (בני ישראל) שהיא בתור נושא המשפט בפסוק מבחינה תחבירית.

(שֶׁר-צָבָא): הוא ביטוי המשמש לתיאור דרגה צבאית או תפקיד בצבא. "שֶׁר" משמעו שליט או קצין, ו"צָבָא" מתייחס לצבא או לחיל. בהקשר התנ"כי, הביטוי יכול להתייחס למנהיג צבאי, לדוגמה, מנהיג של חיל מלחמה. (אבן שושן, 1979: 2786)

(הַמוֹנֵה): המילה מייצגת את ההוראה של ריבוי (חיל) או (לוחם), והדגשה על הדמות המרכזית של סיסרא במערכה או באירוע מלחמתי, ועל העוצמה שהוא מייצג בעזרת חייליו.

"אֶת-סִיסְרָא שֶׁר-צָבָא יִבִּין, וְאֶת-רָקִבּוֹ, וְאֶת-הַמוֹנֵה"

(וַיַּעַל בְּרָגְלָיו): למרות שהפועל "וַיַּעַל" הוא פועל בבניין הפעיל ונקרא עתיד מקוצר (ו' ההיפוך + פועל בעתיד)⁽¹⁾, שמתאר את הפעולה של העלייה (אבן שושן, 1979: 1925), אבל מבחינה פרגמטית ניתן לומר הכוונה היא להפך כבר המשמעות היא (ירידה) ו"בְּרָגְלָיו" הוא לחם את הקרב ברגל כי לא היו לו מרכבות ברזל כמו צבאו של סיסרא וזה מקביל לפועל בערבית "ترجل - اي المشاة", ו"عَشَرَت אלפי איש" מתאר את מספר האנשים שהלכו עמו.

נראה ברור, כי בפסוק הזה הדגשה על המנהיגות הדתית-הצבאית במלחמה זו על ידי אישה הביטוי "וַיַּעַל עָמוֹ, דְּבֹרָה", דבר שמעניק את חשיבותה של המהיגות הנשית בתכנון למלחמה.

יתר על כן, השימוש במילה "עשרת אלפי" לתאר מניין של אנשים מעיד על שימוש במערכת מניין שאינה מבוססת על מאה או אחד, ובכך על חוזק ותוקף צבאו המאורגן של

1- העתיד המקוצר: זוהי צורה מקראית מיוחדת, מונח בבלשנות בתחום המורפולוגיה בעברית, מסמן תפקיד

מודלי, כלומר מציין בעיקר מודוס של ציווי, בקשה או עידוד עצמי, ראה: (שורצולד, 2002: 69).

ברק בן אבי נועם. כך גם החזרה על הפועל "יעל" "תעל" מדגיש את הסגנון התנ"כי לאירוע המלחמה.

גם מבחינה תחבירית המשפט מחובר במילת הקישור ו' בין שני איבריו.

"וַיַּעַל בְּרָגֶלְיוֹ, עֲשָׂתָה אֶלְפֵי אִישׁ; וַתַּעַל עִמּוֹ, דְּבֹרָה."

"בְּפָרַע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל"

בְּפָרַע: הפועל "פָּרַע" משמעו לשחרר, לשבור או לפרוע. כאן הוא מופיע בצורת בינוני פעול, המציין פעולה מתמשכת או מצב.

פְּרָעוֹת: שם עצם ברבים, המתאר מעשים של שחרור או שבירה. (אבן שושן, 1979:

2164)

ואולם אשר לצורת הבטוי עלינו להכיר שאין כאן באמת שתי מלים, שיש להפרידן כפעל (בְּפָרַע) וכשם עצם (פְּרָעוֹת), אלא מלה אחת כפולת השרש, כדוגמת חברבורות, חפרפרות, שגם זו האחרונה כתובה בספרים כשתי מלים נפרדות. וכן יש להבין אף צרופים כגון שֹׁבֵב שְׂבֻת בעיקר לא כפועל ושם, אלא אלא כמקור של פעל מכפל, כגון גלגל וכדו' ואין בְּשֹׁבֵב שְׂבֻת אלא בשבשבות, כְּשִׁשְׁבָּשָׁב, כלומר כשהשיב אלוהים את ישראל. וכך אף כאן מילה אחת בפרעפרעות, ומילה (מכפלת) זו באה בפסוק בהקבלה גמורה אל בהתנדב: בפרעפרעות בישראל- בהתנדב עם- ברכו. ומתוך כל מבנה הפסוק ברור, שאין בהתנדב עם ואין בפרע פרעות בישראל תאור הזמן, אלא השלמות הן לפעל ברכו אלוהים, כלומר: כיצד תברכו את אלוהים? בהתנדב עם. ועל כן ברור שאין משמעות בהתנדב עם שונה מן כל התנדבות שבמקרא שפירושה התרוממות הלב, כלומר: ברכו את אלוהים בהתרוממות לב, מתוך נדיבות רוח מלאה, מתוך שמחה מלאה. (benyehuda.org/dict/24412/53450/)

מבחינה תחבירית:

- הפסוק בנוי משני חלקים עיקריים: הפועל "בְּפָרַע" ושם העצם "פְּרָעוֹת", ולאחר

מכן תיאור המקום "בְּיִשְׂרָאֵל", שבו מתרחשת הפעולה.

- המבנה הוא של משפט פשוט, שבו הפועל מופיע בתחילת המשפט ולאחריו שם

העצם והמקום.

מבחינה סמנטית:

1. משמעות הפועל "פָּרַע":

- הפועל "פָּרַע" מתאר פעולה של שחרור או שבירה. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר מצב של התקוממות או שינוי משמעותי בתוך עם ישראל.

2. משמעות שם העצם "פָּרַעוֹת":

- שם העצם "פָּרַעוֹת" ברבים מתאר מעשים של שחרור או שבירה, מה שמדגיש את עוצמת הפעולה ואת ההשפעה הרחבה שלה.

- "קוֹם בָּרֶק וּשְׁבֵה שְׂבִיךְ"

קודם כל צריך להזכיר, כי הפסוק השייך לשירת דיבורה הזה, לפניו קריאת דיבורה לא הייתה לשיר הן למלחמה והן לניצחון, אלא כדי לעורר את אלפי אנשים מבני ישראל, מה שמסכים בהחלט יותר עם המילים המופנות לברק. (Haupt, 2008: 35)

מבחינה תחבירית:

1. מבנה המשפט:

- הפסוק בנוי משני חלקים עיקריים: הפקודה "קוֹם בָּרֶק" וההוראה "וּשְׁבֵה שְׂבִיךְ".
- החלק הראשון הוא פקודה ישירה לברק לקום, והחלק השני הוא הוראה לשבות את השבויים.

2. שימוש במילות יחס:

- המילה "ו" מחברת בין שתי הפעולות: לקום ולשבות.
את הצירוף "שְׁבֵה שְׂבִיךְ" מורכב מפועל + מושא עקיף מחובר בגוף הנוכח, וזה נקרא מושא פנימי⁽¹⁾, צורה זו באה לשם הדגשת הפעולה.

1- المنفعل المطلق (מושא פנימי), מבנה תחבירי זה במשמעות זו נקרא בערבית: נוצר בדרך כלל מאותו השורש ומאותו הבניין של הפועל - נשוא המשפט. (ראה: השכל, 2020: 146).

מבחינה סמנטית:

1. משמעות הפועל "קום":
 - הפועל "קום" מתאר פעולה של קימה או התעוררות. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את הקריאה לברק להתעורר לפעולה.
 2. משמעות הפועל "שָׁבָה": תפס והחזיק באדם ומנע את חירותו בדר"כ כחלק מתוצאות מלחמה.
 - הפועל "שָׁבָה" מתאר פעולה של שביית שבויים. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את ההוראה לברק לקחת שבויים במלחמה. (אבן שושן, 1979: 2597)
 3. משמעות שם העצם "שָׁבִיךְ":
 - שם העצם "שָׁבִיךְ" מתאר את השבויים שברק אמור לקחת.
 4. הקשר היסטורי ותרבותי:
 - הפסוק מתאר את הקריאה לברק, בן אבינעם, להתעורר לפעולה ולשובות את השבויים במלחמה. זהו חלק משירת דבורה, המתארת את ניצחון עם ישראל על אויביהם.
 "הָלֹא יִמְצְאוּ וַיַּחֲלֶקוּ שָׁלֵל, רַחֵם רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבֹּר"
 הפסוק מכיל מרכיבים מעניינים:

מבחינה תחבירית:

1. מבנה המשפט:
 - הפסוק בנוי משני חלקים עיקריים: השאלה "הָלֹא יִמְצְאוּ וַיַּחֲלֶקוּ שָׁלֵל" והצהרה "רַחֵם רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבֹּר".
 - השאלה מתארת את הספק או התהליך שבו ימצאו ויחלקו את השלל, והצהרה מתארת את הרחמים של האלוהים לראש הגבר.
 2. שימוש במילות יחס:
 - המילה "לְ" מציינת את המקום שבו יש להם רחמים, כלומר לראש הגבר.

מבחינה סמנטית:

1. משמעות השאלה "הלא ימצאו יחלקו שלל":
- השאלה מתארת את הספק או התהליך שבו ימצאו את השלל ויחלקו אותו. השאלה מציינת כי יש ספק אם השלל ימצא ויחלק.
2. משמעות ההצהרה "רחם רחמים לראש גבר": היא כינוי מליצי לנערות ולפילגשים, או גם יש דעה נוספת במשמעות "מתנות רבות" (אבן שושן, 1979: 2504).
- המילה "רחם" מציינת להשאלה במשמעות, כלומר באה במשמעות "אישה" כמעין שבויה, וסוג זה הוא שאילת אחד אברי הגוף לתת משמעות אחרת, ההצהרה מתארת את מה שמתרחש כרגיל בעת המלחמה כאשר יכבשו מקום יתפסו את הנשים לראש גבר.
במילה "שלל" בפסוק מתכוון לשני משמעות הראשונה: "ביזה" וזה בא במהלך הפסוק מסתבר במילה "רחם רחמים" במשמעות (בנות או נשים). במקביל השנייה גם זה מסתבר במהלך הפסוק במילה "רקמה-רחמים" במשמעות (תפר גס). ומכאן את שתי המילים הן באות כמעין ריכוש מהאויב בעת המלחמה בלבד. (אבן שושן, 1979: 2710)
- "כן יאבדו כל-אויבך, יהוה"

מבחינה תחבירית:

1. מבנה המשפט:
- הפסוק בנוי משני חלקים עיקריים: הראשון הוא קריאה לאובדן אויבי אלוהים, והשני הוא תיאור של אוהבי אלוהים והשקט בארץ.
- החלק הראשון: "כן יאבדו כל-אויבך, יהוה" הוא משפט תנאי, שבו התוצאה היא אובדן האויבים.
- החלק השני: "ואהביו, כצאת השמש בגברתו" הוא משפט תיאור, המתאר את אוהבי אלוהים כצאת השמש בגבורתה.
- החלק השלישי: "ותשקט הארץ, ארבעים שנה" הוא משפט תוצאה, המתאר את השקט בארץ לאחר הניצחון.

2. שימוש במילות יחס:

- המילה "כֵּן" מציינת את התוצאה הצפויה.
- המילה "כִּי" מציינת השוואה, כלומר אוהבי אלוהים מושווים לשמש בגבורתה.
- המילה "וְ" מחברת בין חלקי המשפט.

מבחינה סמנטית:

1. משמעות הפועל "יאבדו":
- הפועל "יאבדו" מתאר פעולה של אובדן או השמדה. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את האובדן של אויבי אלוהים במלחמה.
2. משמעות שם העצם "אויבֵיךָ":
- שם העצם "אויבֵיךָ" מתאר את האויבים של אלוהים. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את אויבי עם ישראל, וזה סוג של מטונומיה, כלומר החלפת יצור (בני ישראל) ביוצר (אלוהים) או גם החלפת מוחשי במופשט.
3. משמעות שם העצם "אֱהָבֵי":
- שם העצם "אֱהָבֵי" מתאר את אוהבי אלוהים בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את אוהבי אלוהים כצאת השמש בגבורתה.
4. משמעות השוואה "כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ":
- ההשוואה מתארת את אוהבי אלוהים כצאת השמש בגבורתה, כלומר הם זוהרים וחזקים. מצד אחר צורה זו היא סוג של דימוי, כלומר דימוי אוהבי אלוהים בציאת השמש.
5. משמעות הפועל "וַתִּשְׁקֹט":
- הפועל "וַתִּשְׁקֹט" מתאר פעולה של שקט ושלווה. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את השקט בארץ לאחר הניצחון, צורה של פועל זה מייצגת השאלה, כלומר העברת השימוש בפועל מעולם האנושי לעולם הדוממים.
6. משמעות שם העצם "הָאֶרֶץ":
- שם העצם "הָאֶרֶץ" מתאר את הארץ שבה התרחש השקט. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את ארץ ישראל, צורה זו סוג של סינקדוכה, כלומר החלפת השלם (הארץ) בחלק (ישראל).

7. משמעות הזמן "אַרְבַּעִים שָׁנָה":

- הזמן "אַרְבַּעִים שָׁנָה" מתאר את התקופה שבה הארץ הייתה בשקט ושלווה לאחר הניצחון.

"הַמְצָדוֹת"

"אֶת-הַמְּנַקְרוֹת אֲשֶׁר בָּהֶרִים, וְאֶת-הַמְּעָרוֹת, וְאֶת-הַמְצָדוֹת"

מבחינה תחבירית:

- הפסוק מורכב משלושה חלקים מקבילים, כל אחד מהם מתחיל במילת היחס "אֶת" וממשיך בשם עצם:

- אֶת-הַמְּנַקְרוֹת אֲשֶׁר בָּהֶרִים

- וְאֶת-הַמְּעָרוֹת

- וְאֶת-הַמְצָדוֹת

מבחינה סמנטית:

- מְנַקְרוֹת: המילה מופיעה בתנ"ך פעם אחת בלבד. יש לה כמה פירושים אפשריים, כולל מערה ארוכה ומפותלת או בקיע שנוצר בסלע על ידי זרימה של מים.

- מְעָרוֹת: מערות טבעיות בסלע.

- מְצָדוֹת: מבצרים או מקומות מבוצרים.

כל חלק מתאר סוג של מקום מחבוא או מבצר או הגנה לבני ישראל הסתתרו מפני המדיינים. השימוש בשלושה סוגים שונים של מקומות מדגיש את המאמץ והתחכום של בני ישראל בהגנה על עצמם וכל זה במהלך המלחמה.

"וַיִּתְּקֵנוּ שְׁלֹשֶׁת הָרָאשִׁים בַּשּׁוֹפָרוֹת"

מבחינה תחבירית:

- וַיִּתְּקֵנוּ: פועל בזמן עבר, גוף שלישי רבים. הפועל מתאר את הפעולה של תקיעה בשופר.

- שלשֶׁת הָרָאשִׁים: נושא המשפט, צירוף שמני זה בצורת סמיכות רגילה מורכב משם מספר נסמך (שלושה = לוואי כמות) + שם עצם סומך (ראשים = גרעין הצירוף). מתייחס לשלושת הקבוצות של הלוחמים. ויש לציין שהמילה ראש כמעין מטפורה, כלומר העברת המשמעות מעולם האנושי לעולם המופשט.
- בַּשּׁוֹפָרוֹת: תיאור מקום, כלי נשיפה מקרן איל, מציין את הכלי שבו השתמשו הלוחמים.
- וַיִּשְׁבְּרוּ: פועל בזמן עבר, גוף שלישי רבים. הפועל מתאר את הפעולה של שבירת הכדים.
- הַכִּדִּים: מושא ישיר, מתייחס לכלי החרס ששברו הלוחמים.

מבחינה סמנטית:

הפסוק מתאר את הפעולה הטקטית של גדעון ולוחמיו. תקיעת השופרות ושבירת הכדים שיטת לחימה קדומה, נועדה לבלבל ולהבהיל את מחנה האויב שהם המדיינים, מה שגרם להם לברוח בבהלה ולפגוע אחד בשני.

"אִישׁ שֶׁלֶף חָרֵב"

הפסוק "וַיִּזְבַּח וַיִּצְלַמְנָע בַּקֶּרֶקֶר, וַיִּמְחַנְיָהֶם עִמָּם כַּחֲמֹשֶׁת עָשָׂר אֶלֶף--כָּל הַנּוֹתָרִים, מִכָּל מַחֲנֵה בְנֵי-קִדְדָּם; וְהַנָּפְלִים, מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ שֶׁלֶף חָרֵב", כולל מספר מרכיבים:

מבחינה סמנטית:

- מַחֲנֵה:
 - א- בתנ"ך מקום מגורים ארעיים - בעיקר של אוהלים ושל צריפים, בדרך-כלל, בחופשה, בטיול או במקום עבודה זמני.
 - ב- מציינת למטפורה כל אחת מקבוצות היריבים במלחמה.
 - ג- יחידה גדולה של לוחמים, ריכוז של חיילים וכד'. (אבן שושן, 1979: 1300)
 - הַנָּפְלִים: בתנ"ך מת במלחמה, נהרג, מושמד, או גם נתפס בידי אויב במלחמה. (אבן שושן, 1979: 1640)

- משמעות הביטוי "שלף חרב": מתכוון להיאבק, מוכן לצאת לקרב. (אבן שושן, 1979: 2713)

אבל הביטוי בפסוק מתאר את הלוחמים שנפלו בקרב, כלומר אלו שהיו חמושים בחרבות ונלחמו.

פרשנות:

הפסוק מתאר את המצב לאחר הקרב שבו גדעון ובני ישראל ניצחו את המדיינים. זבח וצלמנע, שני מלכי מדיין, נמצאים בקרקר עם 15,000 לוחמים שנותרו מכל מחנה בני קדם, בעוד ש-120,000 לוחמים נפלו בקרב. הפסוק מדגיש את הניצחון הגדול של בני ישראל ואת ההפסד הכבד של המדיינים.

"וַיְהַרְגוּ, אֶת-אֲנָשֵׁי הָעִיר"

הפסוק "וַיָּקָם גְּדֵעֹן, וַיְהַרְגוּ אֶת-זָבֹחַ וְאֶת-צִלְמָנֶעַ, וַיָּקַח אֶת-הַשְּׁהָרָנִים, אֲשֶׁר בְּצֹאֲרֵי גְמְלֵיהֶם", כולל מספר מרכיבים:

מבחינה תחבירית:

1. מבנה המשפט:

- הפסוק בנוי משלושה חלקים עיקריים:
 - הראשון: "וַיָּקָם גְּדֵעֹן" – פעולה של קימה.
 - השני: "וַיְהַרְגוּ אֶת-זָבֹחַ וְאֶת-צִלְמָנֶעַ" – פעולה של הריגה.
 - השלישי: "וַיָּקַח אֶת-הַשְּׁהָרָנִים, אֲשֶׁר בְּצֹאֲרֵי גְמְלֵיהֶם" – פעולה של לקיחה.
2. שימוש במילות יחס:

- המילה "אֶת" מציינת את המושא הישיר של הפעולה (זבח וצלמנע, השהרונים).
- המילה "בְּ" מציינת את המקום שבו נמצאים השהרונים (בצוארי הגמלים).

מבחינה סמנטית:

1. משמעות הפועל "יָקַם":
- הפועל "יָקַם" מתאר פעולה של קימה או התעוררות לפעולה. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את גדעון שמתעורר לפעולה.
2. משמעות הפועל "יָהָרַג":
- הפועל "יָהָרַג" מתאר פעולה של רצח. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את גדעון שהורג את זבח וצלמנע.
3. משמעות הפועל "יָקַח":
- הפועל "יָקַח" מתאר פעולה של לקיחה. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את גדעון שלוקח את השהרונים.
4. משמעות שם העצם "שְׁהָרָנִים" בתנ"ך או גם "סהרונים": עדי לצוואר, בעל ייעוד דתי-מגי, שצורתו כסהר (= בתבנית יָרַח), (אבן שושן, 1766: 1979)
- השהרונים הם קישוטים או תכשיטים שהיו על צווארי הגמלים של זבח וצלמנע. הם מסמלים את העושר והכוח של המדיינים.

הקשר היסטורי ותרבותי ופרשנות:

הפסוק מתאר את הניצחון של גדעון על זבח וצלמנע, שני מלכי מדיין. לקיחת השהרונים מסמלת את הניצחון המוחלט ואת השפלת האויבים, וזה היה סמל ידוע בקרב שיקח הגובר את כל מה שייך לאויב כדי להשפלתו. השימוש בפעלים "יָקַם", "יָהָרַג" ו"יָקַח" מדגיש את הפעולות הנחששות והנחרצות בסידור בקרב.

"אֲשֶׁר-נָלַחַם אָבִי, עָלֵיכֶם; וַיִּשְׁלַח אֶת-נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד, וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד מִדְיָן."

מבחינה תחבירית:

1. אֲשֶׁר-נָלַחַם אָבִי, עָלֵיכֶם:
- אֲשֶׁר: מילה יחסית שמחברת את המשפט הזה למשפט הקודם.

- נלחם: פועל בזמן עבר, בניין נפעל, גוף שלישי יחיד זכר.
- אָבִי: שם עצם, גוף ראשון יחיד, סמיכות.
- עָלִיכֶם: מילת יחס, גוף שני רבים.
- המשמעות: "אבי נלחם עליכם".
- 2. וַיִּשְׁלַח אֶת-נָפְשׁוֹ מִנֶּגֶד:
- וַיִּשְׁלַח: פועל בזמן עבר, בניין הפעיל, גוף שלישי יחיד זכר.
- אֶת-נָפְשׁוֹ: מושא ישיר, גוף שלישי יחיד זכר.
- מִנֶּגֶד: מילת יחס.
- המשמעות: "והוא הקריב את חייו".
- 3. וַיֵּצֵא אֶתְכֶם מִיַּד מִדִּין:
- וַיֵּצֵא: פועל בזמן עבר, בניין הפעיל, גוף שלישי יחיד זכר.
- אֶתְכֶם: מושא ישיר, גוף שני רבים.
- מִיַּד מִדִּין: מילת יחס + שם עצם.
- המשמעות: "והוא הציל אתכם מיד מדיין".

מבחינה סמנטית:

הפסוק מדגיש את גבורתו והקרבתו של אביו של יותם, גדעון, שנלחם למען עם ישראל והציל אותם מידי מדיין. יותם משתמש בפסוק זה כדי להדגיש את חוסר הצדק שבמעשי אבימלך, שהרג את כל אחיו כדי להשתלט על המלוכה.

"וַיֵּנֶס יוֹתָם, וַיִּבְרַח וַיִּלָּךְ בְּאֶרֶז; וַיֵּשֶׁב שָׁם, מִפְּנֵי אֲבִימֶלֶךְ אָחִיו."

מבחינה תחבירית:

כנראה כי הפסוק מורכב ממשפט כולל, (נושא אחד + מספר נשואים = חלק כולל)⁽¹⁾

1. וַיֵּנֶס יוֹתָם:

1- משפט כולל: הוא משפט פשוט בעל חלקים מקבילים בעלי תפקיד זהה שחוזר על עצמו. הסימן הזהה למשפט הכולל הוא ו' החיבור בין החלקים החוזרים. (ראה: ליפקין, 1997: 156).

- וַיָּנֶס: פועל בבניין קל, זמן עבר, גוף שלישי יחיד זכר.

- יוֹתָם: שם עצם פרטי, נושא המשפט.

2. וַיִּבְרַח:

- פועל בבניין קל, זמן עבר, גוף שלישי יחיד זכר.

3. וַיֵּלֶךְ בְּאֶרֶץ:

- וַיֵּלֶךְ: פועל בבניין קל, זמן עבר, גוף שלישי יחיד זכר.

- בְּאֶרֶץ: שם מקום, מושא עקיף של הפועל "הלך".

4. וַיָּשָׁב שָׁם:

- וַיָּשָׁב: פועל בבניין קל, זמן עבר, גוף שלישי יחיד זכר.

- שָׁם: תואר פועל, מציין מקום.

5. מִפְּנֵי אַבְיִמֶלֶךְ אַחִיו:

- מִפְּנֵי: מילת יחס, מציינת סיבה או גורם.

- אַבְיִמֶלֶךְ: שם עצם פרטי, מושא עקיף.

- אַחִיו: שם עצם, מציין קרבה משפחתית (אח).

מבחינה סימנטית:

בפסוק נראבה חזרת שלושה פעלים (וַיָּנֶס, וַיִּבְרַח, וַיֵּלֶךְ) שנושאים אותה המשמעות (אבן שושן, 1979: 277, 527) שהן פעולות טבעיות בעת אירוע מסוכן או מלחמה, וזה לשם הדגשת פעולת בריחתו של יותם מפני אחיו אבימלך, כדי להימלט מהסכנה שאבימלך הציב לו.

"וַיֵּלֶךְ בְּאֶרֶץ וַיָּשָׁב שָׁם; וַיִּבְרַח בְּעַלְי-שָׁכָם, בְּאֶבְיִמֶלֶךְ."

מבחינה תחבירית:

- הפסוק מורכב משני חלקים המחוברים באמצעות ו' החיבור.

- החלק הראשון: "וַיֵּלֶךְ בְּאֶרֶץ וַיָּשָׁב שָׁם"

- החלק השני: "וַיִּבְרַח בְּעַלְי-שָׁכָם, בְּאֶבְיִמֶלֶךְ"

מבחינה סימנטית:

- "וַיִּבְגְּדוּ": פועל בבניין פיעל, מציין לא נאמן, מועל באמון, מלשין או מסגיר לאויב.
(אבן שושן, 1979: 181)

- הפסוק מתאר את המתח והבגידה בין תושבי שכם לבין אבימלך. לאחר שאבימלך הומלך על ידי תושבי שכם, הם בגדו בו, דבר שמוביל לסכסוך ולמאבקים בהמשך הפרק.

"וַיִּשְׁמְרוּ לוֹ בְּעָלֵי שָׁכָם מְאָרְבִּים"

1. וַיִּשְׁמְרוּ לוֹ:

- וַיִּשְׁמְרוּ: פועל בזמן עבר, גוף שלישי רבים. הפועל "שם" משמעו להניח.

- לוֹ: כינוי גוף חבור, גוף שלישי יחיד זכר. מתייחס לאבימלך.

2. בְּעָלֵי שָׁכָם:

- בְּעָלֵי: שם עצם ברבים, מתייחס לאנשים שיש להם בעלות או שליטה.

- שָׁכָם: שם מקום, עיר בשומרון.

3. מְאָרְבִּים:

- שם עצם ברבים, מתייחס לאנשים שמאריבים, כלומר, מחכים במסתור כדי לתקוף או ללכוד מישור, משתמשת במלחמה ובקרב בין היריבים:

א- בתנ"ך מקום סתר להתקיף ממנו את האויב פתאום.

ב- הפתעה לאויב בסתר כדי להתקיף אותו בפתאומיות.

כוח צבאי מוסתר הממתין לאויב כדי להתקיפו בהפתעה.

בהשאלה מבחינה מטפורית, פעולה חשאית שנועדה להפתיע את היריבים. (אבן שושן, 1979: 1202)

בפסוק זה, בעלי שכם שמו מאריבים לאבימלך, כלומר, הם תכננו לתקוף אותו במפתיע. דבר זה מתאר את המתח והסכסוך בין אבימלך לבין אנשי שכם.

"וַיִּגְזְלוּ, אֶת כָּל-אֲשֶׁר-יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בַּדֶּרֶךְ"

מבחינה תחבירית:

1. וַיִּגְזְלוּ:

- פועל בבניין קל, זמן עבר, גוף שלישי רבים.

2. אֶת כָּל-אֲשֶׁר-יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם:

- אֶת: מילת יחס המציינת את המושא הישיר של הפועל.

- כָּל-אֲשֶׁר: ביטוי כוללני המתייחס לכל דבר שעובר עליהם.

- יַעֲבֹר: פועל בבניין קל, זמן עתיד, גוף שלישי יחיד.

- עֲלֵיהֶם: מילת יחס המציינת את המיקום או הכיוון של הפעולה.

3. בַּדֶּרֶךְ: שם עצם מתאר את המקום שבו מתרחשת הפעולה.

מבחינה סמנטית:

1. משמעות הפועל "וַיִּגְזְלוּ": בתנ"ך לקחת דבר בחזקה, בלי לשלם תמורה לבעליו,

שוד, עושק. (אבן שושן, 1979: 325)

הפועל מתאר את הפעולה המרכזית בפסוק של שוד או גניבה, פעולה אלימה שמבוצעת על ידי בעלי שכם, וזו אחת הסיבות החשובות בקדם להתחיל מלחמה בין העמים. הפעולה של שוד בדרך מצביעה על חוסר נאמנות ועל בגידה באבימלך, מה שמוביל לסכסוך ולמאבקים בהמשך הפרק.

2. משמעות הביטוי "כָּל-אֲשֶׁר-יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם":

- הביטוי מתאר את כל מי או מה שעובר עליהם בדרך. זה יכול לכלול אנשים, סחורות או רכוש.

"וַאֲסִירָהּ, אֶת-אֲבִימֶלֶךְ; וַיֹּאמֶר, לְאֲבִימֶלֶךְ, רֵבָה צָבָאךָ, וְצָאָה."

מבחינה תחבירית:

- וַאֲסִירָהּ: פועל בבניין הפעיל, זמן עתיד מאורך, גוף ראשון יחיד.

- אֶת-אֲבִימֶלֶךְ: מושא ישיר.

- וַיֹּאמֶר: פועל בבניין קל, זמן עבר, גוף שלישי יחיד זכר.
- לֹאֲבִימֶלֶךְ: מילת יחס + שם עצם פרטי, מושא עקיף, מציין את מי שאליו מופנית האמירה.
- רָכָה: פועל בבניין קל, ציווי, גוף שני יחיד זכר.
- צָבָאָה: שם עצם, גוף שני יחיד זכר, סמיכות.
- וַיָּצָאָה: פועל בבניין קל, ציווי, גוף שני יחיד זכר.

מבחינה סמנטית:

1. משמעות הפועל "וַיָּצָאָה": מרחיק, מוריד, מפסיק, מבטל - בהקשר של הפסוק, מדובר על הסרת אבימלך מהשלטון.
 2. משמעות "צָבָא": שם כולל לכוחות המזוינים של מדינה, קהל אנשי המלחמה בשירות ציבורי או בשירות קודש, תפקיד הצבא הוא להגן על אזרחי המדינה. (אבן שושן, 1979: 2192)
- הפסוק מתאר את המתח והסכסוך בין גאל בן עבד לבין אבימלך. גאל מציע להדיח את אבימלך מהשלטון וקורא לו להוכיח את כוחו על ידי הגדלת צבאו ויציאה לקרב. זהו אתגר ישיר לאבימלך ומצביע על המאבקים הפנימיים בתוך העיר שכם.
- "וַיִּרְדָּפֵהוּ אֲבִימֶלֶךְ, וַיִּנָּס מִפָּנָיו; וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים רַבִּים, עַד-פֶּתַח הַשָּׁעַר."

מבחינה תחבירית:

- וַיִּרְדָּפֵהוּ: פועל בבניין קל, זמן עבר, גוף שלישי יחיד זכר.
- אֲבִימֶלֶךְ: שם עצם פרטי, נושא הפעולה.
- וַיִּנָּס: פועל בבניין קל, זמן עתיד מקוצר, גוף שלישי יחיד זכר.
- מִפָּנָיו: מילת יחס + כינוי גוף חבור, גוף שלישי יחיד זכר.
- וַיִּפְּלוּ: פועל בבניין קל, זמן עבר, גוף שלישי רבים.
- חֲלָלִים רַבִּים: שם עצם + תואר.

מבחינה סמנטית:

1. משמעות הפועל "וַיִּרְדְּפוּהוּ":

- הפועל מתאר את הפעולה של אבימלך שרדף אחרי אויבו. זה מצביע על נחישות ורדיפה בלתי פוסקת.

2. משמעות הביטוי "וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים": (נהרגו (אבן שושן, 1979: 776)

- "חלל" בתנ"ך הרוג, מת, בצבא חיל שמת כתוצאה מפגיעה בשדה הקרב או מתאונה קרבית, אבל ניתן לומר בעל משמעות שלילת או חיובית, כלומר כשוא נאמר על האויב אז הוא שלילי, ואם הוא נאמר על המדבר אז הוא חיובי. (שם: 776)

בד"כ, הפועלה מתארת מצב האויב שברח מפני אבימלך, וזה מצביע על פחד וחוסר יכולת להתמודד מולו, שרדף אותם עד לפתח השער של העיר, שבו נפלו לוחמים רבים, וזה מצביע על עוצמת הקרב וההפסדים הכבדים.

"הַחֲגֹר חֲלֵי הַמִּלְחָמָה"

מבחינה תחבירית:

- הַחֲגֹר: שם תואר, גוף יחיד זכר.

- חֲלֵי הַמִּלְחָמָה: צירוף סמיכות. "חללי" הוא שם עצם ברבים, ו"המלחמה" הוא שם עצם ביחיד.

מבחינה סמנטית:

- המילה "הַחֲגֹר" במשמעות: אזור, מתאר את מי לובש חגורה, אבל במלחמה מתאר מי שלובש או נושא חלי מלחמה. (אבן שושן, 1979: 715)

- את הצירוף "חֲלֵי הַמִּלְחָמָה": מתאר הזין או הנשק להילחם בו. (אבן שושן, 1979: 1059)

הכלים המשמשים במלחמה, כמו חרבות, חניתות, או מגנים.

"אִישׁ הָאִשָּׁה הַנִּרְצָחָה"

מבחינה תחבירית:

- איש: שם עצם, נושא המשפט.
- האשה הנרצחת: צירוף סמיכות, שם עצם פרטי. המילה "האשה" היא שם עצם, ו"הנרצחת" היא שם תואר.

מבחינה סמנטית:

- נרצחת: במשמעות נהרגה, אחת פעולות המלחמה.
- הפסוק מתייחס לאירוע שבו האיש מדבר על רצח האישה, ככל הנראה בהקשר של סיפור רחב בספר שופטים, שבמהלכו התרחשה מלחמה.
- "וַיִּתְּקֶדּוּ בְנֵי בְנִימִן בַּיּוֹם הַהוּא"

מבחינה תחבירית:

- וַיִּתְּקֶדּוּ: פועל בזמן עבר, גוף שלישי רבים.
- בְנֵי בְנִימִן: נושא המשפט, שם עצם פרטי.
- בַּיּוֹם הַהוּא: תיאור זמן.

מבחינה סמנטית:

- המילה "וַיִּתְּקֶדּוּ": בתנ"ך, עומד למניין עם אחרים- בדרך-כלל חיילים במסדר. זוהי אחת פעולות ההכנה לקרב מסוים, או פעולה צבאית.
- "וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם אִישׁ-יִשְׂרָאֵל מִלְחָמָה, אֶל-הַגִּבְעָה."

מבחינה תחבירית:

- וַיַּעֲרְכוּ: פועל בזמן עבר, גוף שלישי רבים. הפועל מציין פעולה של עריכת מערכה או הכנה לקרב.
- אֹתָם: מילת יחס המציינת פעולה שנעשית יחד עם מישהו.

- איש-ישראל: נושא המשפט.
- מלחמה: שם עצם המציין את הפעולה של הקרב או המערכה.
- אל-הגבעה: תיאור מקום.

מבחינה סמנטית:

- המילה וַיַּעֲרְכוּ: מתאר את פעולת עריכת מערכה או הכנה לקרב. של אנשי ישראל נגד בני בנימין בגבעה.
- הפסוק מתייחס לאירוע שבו אנשי ישראל התכוננו לקרב נגד בני בנימין בגבעה, ככל הנראה בהקשר של סכסוך פנימי.
- "איש מלחמה"
- בתנ"ך לוחם מנוסה שניהל פעולות בשדה הקרב, ובהשאלה, איש נוטה להגן על נושאים ועקרונות שונים.
- "וַיִּשְׁחִיתוּ בְיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא, שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ--אֶרְצָה."

מבחינה תחבירית:

- וַיִּשְׁחִיתוּ: פועל בבניין הפעיל, זמן עבר, גוף שלישי רבים.
- בְּיִשְׂרָאֵל: תיאור מקום.
- בַּיּוֹם הַהוּא: תיאור זמן.
- שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ: נושא המשפט.
- אֶרְצָה: תיאור מקום נוסף.

מבחינה סמנטית:

- המילה וַיִּשְׁחִיתוּ: בתנ"ך במשמעות מחרב, מאבד, הורג, מדגישה את הפעולה האלימה וההרסנית שבוצעה.
- המספר "שנים ועשרים אלף איש" מדגיש את גודל האסון וההפסד האנושי, כאשר בני בנימין השחיתו והרגו 22,000 איש מישראל ביום אחד.

"וְהַמִּשָּׁאָה, הַחֵלָה לַעֲלוֹת מִן-הָעִיר--עֲמוּד עֵשֶׂן"

"אֶת-כָּל-אֱלֹהִים, אֲנִשִּׁי-חֵיל"

אֲנִשִּׁי-חֵיל: בתנ"ך הביטוי מתאר אנשים בעלי כוח, אומץ ויכולת צבאית.

ביטויי כלי המלחמה בספר שופטים:

ספר שופטים כולל ביטויי כלי מלחמה ונשק רבים, בגלל המלחמות והקרבות שהתרחשו דאז, כדלקמן:

"מִגֶּן אִם-יֵרָאֶה, וְרִמָּח"

מבחינה תחבירית:

- הפסוק בנוי ממשפט מורכב⁽¹⁾ שבו יש שני חלקים עיקריים: "יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים" ו"אֶז לָחֶם שְׁעָרִים".
- החלק הראשון מתאר את בחירת האלוהים החדשים, והחלק השני מתאר את התוצאה של הבחירה הזו - מלחמה בשערים.

מבחינה סמנטית:

- שם העצם "לָחֶם" מתאר מלחמה. בהקשר של הפסוק, הוא מתאר את המלחמה שהתרחשה בשערי הערים של עם ישראל.
- שם העצם "שְׁעָרִים" מתאר את השערים של הערים, כלומר המקומות שבהם התרחשה המלחמה.
- "מִגֶּן" בתנ"ך, כלי נשק קדום, שריון, טבלה של עור או של מתכת שהלוחם אוחז אותו בידו לשמור על גופו ממכת חרב או מפגיעת חץ או אבנים (אבן שושן, 1979: 1222).
- "רִמָּח" בתנ"ך, כלי נשק קדום בתבנית מוט ובקצהו חוד של מתכת מען כדיון קצר (אבן שושן, 1979: 2530).

1- הוא משפט שמורכב ממשפט עיקרי ופסוקיות או כמה פסוקיות. הפסוקית לא יכולה לעמוד כמשפט עצמאי

ותלויה בחלק העיקרי של המשפט. (משפט מורכב he.wikibooks.org/wiki/משפט_מורכב)

הפסוק מתאר את התקופה שבה עם ישראל בחר לעבוד אלילים זרים, וכתוצאה מכך נאלץ להילחם בשערי הערים שלו. המילים "מגן" ו"רמח" מדגישות את הצורך בכלי נשק ובמלחמה, ומראות את המצב הקשה שבו היה העם.

"ואַחֲרָיו הָיָה, שְׁמֵגֶר בֶּן-עֲנָת, וַיַּךְ אֶת-פְּלִשְׁתִּים שֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ, בְּמִלְמַד הַבָּקָר"

מבחינה תחבירית:

1. וַאֲחֵרָיו הָיָה: צירוף זה מורכב מוּו החיבור, מילת היחס "אחריו" ופועל "היה" בזמן עבר.
2. שְׁמֵגֶר בֶּן-עֲנָת: נושא המשפט.
3. וַיַּךְ אֶת-פְּלִשְׁתִּים: פועל "וַיַּךְ" בזמן עבר, עם מושא ישיר.
4. שֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ: תיאור כמותי של מספר האנשים שהוכו.
5. בְּמִלְמַד הַבָּקָר: תיאור אופן הפעולה, מציין את הכלי שבו השתמש שמגר.

מבחינה סמנטית:

1. וַאֲחֵרָיו הָיָה: מציין את ההמשכיות והמעבר בין שופטים.
 2. שְׁמֵגֶר בֶּן-עֲנָת: שם השופט, שמגר, ושם אביו, ענת, שמרמז על קשר לאלה הכנענית ענת.
 3. וַיַּךְ אֶת-פְּלִשְׁתִּים: מתאר את פעולתו של שמגר בניצחון על הפלשתים.
 4. שֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ: מדגיש את גודל ההישג של שמגר.
 5. בְּמִלְמַד הַבָּקָר: מדגיש את הייחודיות והאומץ של שמגר בשימוש בכלי חקלאי ככלי נשק.
- "כִּי לֹא לַהּוֹרִישׁ אֶת-יֹשְׁבֵי הָעֵמֶק, כִּי-רָכַב בְּרָזֶל לָהֶם"**

מבחינה תחבירית:

- הפסוק מתחיל במילת הסיבה "כִּי", שמופיעה פעמיים ומחברת בין שני חלקי המשפט.
- הנושא הוא "יֹשְׁבֵי הָעֵמֶק", והפועל "לַהּוֹרִישׁ" מתאר את הפעולה שלא הצליחו לבצע.
- "רָכַב בְּרָזֶל לָהֶם" הוא תיאור המצב שמסביר את הסיבה לכישלון.

מבחינה סמנטית:

- הפסוק מדגיש את הפער הטכנולוגי בין שבט יהודה ליושבי העמק, מה שמקשה עליהם לכבוש את האזור.
- "רָכַב בְּרֶזֶל" מכשיר תחבורה קדום המשתמש ככלי נשק במלחמה (אבן שושן, 1979: 2520), מסמל את הכוח והעוצמה של יושבי העמק, בניגוד לחולשתם של בני יהודה באותו הקשר, לכבוש את יושבי העמק בגלל כלי הנשק המתקדמים שלהם, רכב ברזל.
- "קָלַע בְּאַבֵּן אֶל-הַשַּׁעֲרָה--וְלֹא יִחְטָא."

מבחינה תחבירית:

- קָלַע: פועל בזמן הווה, גוף שלישי יחיד זכר.
- בְּאַבֵּן: תיאור אופן, מציין את הכלי שבו משתמשים לקליעה, כלומר, אבן.
- אֶל-הַשַּׁעֲרָה: תיאור מקום, מציין את המטרה המדויקת של הקליעה, כלומר, חוט השערה.
- וְלֹא יִחְטָא: פועל בזמן עתיד, גוף שלישי יחיד זכר.

מבחינה סמנטית:

- הפסוק מתאר את יכולת הדיוק המדהימה של הלוחמים מבני בנימין, שיכלו לקלוע באבן אל חוט השערה מבלי להחטיא.
- המילה "קָלַע" מדגישה את המיומנות והדיוק של הלוחמים בשימוש קליעת אבנים.
- הביטוי "אֶל-הַשַּׁעֲרָה" מציין את המטרה המדויקת והקטנה, מה שמדגיש את רמת הדיוק הגבוהה.
- המילים "וְלֹא יִחְטָא" מדגישות את העובדה שהלוחמים לא החטיאו את המטרה, מה שמוסיף להערכה של יכולתם הצבאית.
- צריך לציין, כי המילה "מקלע" או "מקלעת" לא באה בתנ"ך, אלא בזמן מאוחר בימי הביניים, ומכאן נגזרה המילה "מקלע" שמתארת כלי נשק חדש בימינו, אבל הצורה הבאה

בפסוק הזה, מעידה על קיום כלי או מכשיר שהיה משומש לירות אבנים במלחמה, אם כן השוואנו את המילה אנו מוצאים צירוף לשוני שמני "כף קולע" בספר (שמואל א: 24, 29) כמוזכר: "וְאֵת נֶפֶשׁ אִי־בִיךָ יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כֶּף הַקֶּלַע", שמשמעותו הוא שם את האבן בכף הקלע וירה באויב, וזה שהיה משומש ככלי נשק במלחמה.

מסקנות מחקר:

בסופו של דבר, אנו מביאים את המסקנות החשובות שהגיע להן המחקר, כדלקמן:

- 1 - המחקר הראה מגוון רב של מילים המשמשות לתיאור מלחמות וקרבות בספר שופטים, המשקף את עושרה של השפה העברית העתיקה ויכולתה לבטא פרטים מדויקים ומורכבים.
- 2 - המחקר גילה שמילים צבאיות מגיעות לרוב במבנים דקדוקיים שונים, מה שמשקף את חשיבותן של מילים אלו בטקסטים דתיים ותפקידן בהעברת משמעויות בצורה מדויקת. הוא מבצע פונקציות דקדוקיות מרובות, כגון נושא, אובייקט וגניטיב, מה שמשקף את הגמישות והשימושים המגוונים שלו בטקסטים.
- 3 - המחקר הראה שמונחים צבאיים נושאים קונוטציות תרבותיות עמוקות, המשקפות את מושגי המלחמה והקונפליקט בתרבות היהודית העתיקה, ומדגישים את הערכים והאמונות הקשורים למלחמה באותה תקופה. הוא משמש לביטוי מושגים עמוקים יותר כמו ניצחון אלוהי או עונש אלוהי.
- 4 - המחקר גילה שמילות מלחמה משמשות להשגת פונקציות רטוריות מרובות, כמו דימוי, מטפורה, מטאפורה, מטונימיה ואליפסיס, מה שמשפר את כוח הביטוי ואת היופי של טקסטים.
- 5 - המחקר הראה שהמשמעויות של מונחים צבאיים התפתחו עם הזמן, מכיוון שכמה מילים קיבלו משמעויות חדשות או שינו את הקונוטציות המקוריות שלהן כדי להתאים להקשרים היסטוריים ותרבותיים שונים, מה שמשפר את ההבנה של ההקשר הזמני של טקסטים.

6 - המחקר על החשיבות הלשונית של מונחים צבאיים בהבנה והשוואה של טקסטים דתיים אחרים מאותה תקופה הראה דמיון ושוני בשימוש במונחים צבאיים, המשקפים את השפעתם של הקשרים תרבותיים וגיאוגרפיים על השפה.

7 - המחקר הראה שהשימוש במונחים צבאיים משקף גם את ההשפעות החברתיות והפוליטיות של אותה תקופה, שכן מונחים אלו משמשים לביטוי סמכות, כוח ושליטה. הוא הראה שהוא משמש לעורר רגשות בקורא, מה שמשקף את ההשפעה הפסיכולוגית של מלחמה על יחידים וחברות, לרבות תחושות של פחד, אימה, גאווה ואומץ בקורא, מה שמשקף את התפקיד הפסיכולוגי של מלחמה בחיזוק הזהות הקולקטיבית. .

8 - המחקר חשף שימוש חוזר והדגשה במונחים צבאיים לחיזוק מסרים חשובים בטקסטים, המשקף את חשיבותן של מילים אלו בהקשר הדתי.

ביבלוגרפיה:

המקורות העבריים:

- הכתוב המוקדש, העד הקדמ והחדד, ט 4, לבנן, 1995.
- חסנ اسماعل كاظم الكاكي, الفعل المبني للمجهول في اللغة العبرية (دراسة صرفية- نحوية), بحث منشور في وقائع المؤتمر الدولي السادس حول القضايا الراهنة للغات, الاهواز- الجمهورية الاسلامية الايرانية, 9-10 أكتوبر 2021, ص 72.
- התנ"ך
- אברהם אבן שושן, המילון החדש, הוצאת קרית ספר, ירושלים, 1979.
- אורה רודריג-שוורצולד, פרקים במורפולוגיה עברית, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, חלק ב, תל-אביב, 2002.
- אנציקלופדיה העברית כללית, יהודית וארצי-ישראלית, כרך 31, ירושלים 1972.
- אנציקלופדיה מקראית, אוצר הידיעות על המקרא ותקופתו, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים, 1952.
- מ. צ. סגל, מבוא המקרא, כרך א', הוצאת קרית ספר, ירושלים, 1977.
- נועה בדיחי קלפוס, שלב א: עברית- הבנה, הבעה ולשון : כרך 2, הוצאת מטח, תל אביב, 2006.
- ניסן נצר, עברית בג'נס דמותו של הסלנג העברי, הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, תל-אביב, 2007.
- עמליה השכל, כלים לפיענוח טקסט בשפה הערבית, הוצאת אוניברסיטת אריאל בשומרון, אריאל, 2020.
- שרה ליפקין, עיין ערך לשון- תחביר, הוצאת מטח, תל-אביב, 1997.
- שרה ליפקין, נועה בדיחי-קלפוס, שלב ב: עברית- הבנה, הבעה ולשון, הוצאת מטח, תל-אביב, 2007.

המקורות הלועזיים:

- H. H. Hardy II, Matthew McAfee, Going Deeper with Biblical Hebrew an Intermediate Study of the Grammar and Syntax of the Old Testament, B&H Publishing Group, 2024.
- Larry J. Simon and others, "Abraham ben David Ibn Daud (Halevi), (Generations of the Ages)", A Critical Edition and Translation of Zikhron Divrey Romi, Divrey Malkhey Yisra'el, and the Midrash on Zechariah, vol50, Brill.
- Neubauer (Adolf), Ibn Ganah (Abu al-Walid Marwan), The Book of Hebrew Roots, Clarendon Press.

- Ohad Cohen, The Verbal Tense System in Late Biblical Hebrew Prose, Brill.
- Paul Haupt, The Sacred Books of the Old Testament, J. C. Hinrichs, 2008.
- Robert H. O'Connell, The Rhetoric of the Book of Judges, E.J. Brill, 2014.
- Shulamit Reif, the Cambridge Genizah Collections: Their Contents and Significance, Cambridge University Press, 2002.

מקורות האינטרנט:

- benyehuda.org/dict/24412/53450 12/7/2024 בתאריך
- www.milononline.net/do_search.php?sDIN=&Q=%E4%F8%E2
- he.wikibooks.org/wiki/

دلالة الفاظ الحرب في سفر القضاة

ملخص:

تُعد دراسة النصوص الدينية القديمة من أهم المجالات التي تُمكن الباحثين من فهم تطور اللغة واستخداماتها عبر العصور. ويُعد سفر القضاة التوراتي واحدًا من النصوص التي تحتوي على ثروة لغوية غنية، خاصة فيما يتعلق بألفاظ الحرب والصراع. يهدف هذا البحث إلى تقديم دراسة لغوية نحوية دلالية لألفاظ الحرب في سفر القضاة، من خلال تحليل النصوص وتفسيرها في سياقها التاريخي والثقافي. يتناول البحث تحليل الألفاظ المستخدمة في وصف الحروب والمعارك، وكيفية تطور معانيها واستخداماتها عبر الزمن. كما يُسلط الضوء على البنية النحوية لهذه الألفاظ وكيفية تفاعلها مع باقي عناصر الجملة. بالإضافة إلى ذلك، يُقدم البحث دراسة دلالية تُبين كيف تعكس هذه الألفاظ مفاهيم الحرب والصراع في الثقافة اليهودية القديمة.

من خلال هذا البحث، نأمل في تقديم فهم أعمق للغة المستخدمة في سفر القضاة، وكيفية تطورها وتأثيرها على النصوص الدينية الأخرى. كما نهدف إلى إبراز الأهمية اللغوية والنحوية والدلالية لهذه الألفاظ في فهم النصوص الدينية القديمة بشكل أفضل.

يتضمن البحث عدة محاور رئيسية، منها:

- 1 - تحليل نحوي: دراسة تركيب الجمل التي تحتوي على ألفاظ الحرب، وكيفية استخدام الأفعال والأسماء والصفات في سياق الحروب.

2 - تحليل دلالي: تفسير معاني الألفاظ في سياقها التاريخي والثقافي، وكيفية تطور هذه المعاني عبر الزمن، من خلال مقارنة نصية للألفاظ المستخدمة في سفر القضاة مع نصوص دينية أخرى من نفس الفترة، لتحديد الفروق والتشابهات في استخدام اللغة، وتأثير الثقافة اليهودية القديمة على استخدام الألفاظ والتعابير العسكرية، وكيفية انعكاس ذلك في النصوص الدينية.

الكلمات المفتاحية: الفاظ الحرب - سفر القضاة - النحو - الدلالة.